

Угода про асоціацію між Україною та ЄС: правові основи та особливості

Смирнова Ксенія
д.ю.н., професор,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, .
Голова секції Права ЄС Центру досконалості Жана Моне

Про діяльність Центру досконалості Жана Моне - <http://www.iir.edu.ua/jean-monnet-center/jean-monnet-news/>
База даних навчальної і наукової інформації про ЄС - <http://e-learning.iir.edu.ua/course/view.php?id=29&lang=uk>

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union within the Jean Monnet Centre of Excellence Project № 611625-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CoE “Advancing European Studies in Ukraine: Interdisciplinary Approach”.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Угоди про асоціацію у порівняльній перспективі

- ▶ «угоди про створення асоціації, які передбачають взаємні права і обов'язки, спільні дії і особливі процедури» (ст. 217 ДФЄС)
- ▶ Три види угод про асоціацію між ЄС та державами - партнерами:
 - ▶ Європейські угоди (угоди з колишніми країнами - кандидатами Центральної та Східної Європи) та угоди про стабілізацію та асоціацію із західно-балканськими країнами (країнами - кандидатами та потенційними кандидатами)
 - ▶ Євро-середземноморські угоди з південно-середземноморськими країнами
 - ▶ Угоди з країнами Латинської Америки (Чилі (2003 р.) та Мексика (2000 р.))
- ▶ Регіональний підхід (Центральна та Східна Європа, Західні Балкани, Середземноморські країни, Латинська Америка, та- східні країни ЄПС).
- ▶ Угода про асоціацію з Україною - угода нового «чвертого покоління»: «принцип політичної асоціації та економічної інтеграції»

Еволюція Угоди про асоціацію (10-річна історія)

- ▶ 2007 - початок переговорів щодо «нового» договору
- ▶ 2008 - початок переговорів щодо ЗВТ
- ▶ 2009 - Прийняття Порядку денного асоціації (Радою з питань співробітництва - УПС)
- ▶ 2011 - завершення переговорів
- ▶ 2012 - парафування Угоди про асоціацію
- ▶ Рішення (листопад 2013)
- ▶ 2014 - підписання (березень - політична частина; червень - економічна частина)
- ▶ Вересень 2014 - одночасна ратифікація ВРУ та Єврпарламентом
- ▶ Весною 2014 ЄС односторонньо надає преференційний режим
- ▶ 2015 - переглянутий Порядок денний асоціації (прийнятий Радою асоціації)
- ▶ 2016 - тимчасове набуття чинності певних положень (закрема розділ про торгівлю - ПВЗВТ)
- ▶ 1.9.2017 - набуття чинності всього тексту Угоди про асоціацію

Виклики - ?

- ▶ Референдум в Нідерландах

- ▶ European Council Conclusions on Ukraine (15 December 2016)

- ▶ Brexit

- Угода між Великою Британією та Україною про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство (підписана 8 жовтня 2020 р., ратифікована 16 грудня 2020р., набула чинності з 29 грудня 2020р.)

Роль Угоди про асоціацію з Україною

Що використати Великій Британії як модель для відносин з ЄС	Норвезька модель	Швейцарська модель	Канадська модель	Українська модель
Застосування права ЄС	✓	✓		(✓)
Доступ до внутрішнього ринку ЄС	✓	✓	✓	✓
Вільний рух	✓	✓		
Наявність торговельних угод з іншими країнами	✓	✓	✓	✓
Співробітництво у сфері безпеки і оборони				✓

Особливості Угоди про асоціацію

- ▶ Змішана угода
- ▶ «Integration-oriented agreement»
- ▶ багатовимірна співпраця
- ▶ принцип «умовності» / conditionality
- ▶ пряма дія: так чи ні? (рішення Ради ЄС 2014/669/EU про схвалення Угоди міститься положення про те, що: *«Угода не повинна тлумачитись як така, що надає права чи накладає обов'язки, на які можна посилатися перед судовими установами ЄС чи перед національними судами держав-членів»*)

Обсяг угоди – **486 статей** з **44 додатками**, протоколами і спільною декларацією. Її офіційний текст налічує приблизно **2000 сторінок**.

Преамбула	
Розділ 1	Загальні цілі та принципи
Розділ 2	Політичний діалог і реформи, співробітництво у сфері закордонних справ і безпеки
Розділ 3	Юстиція, свобода і безпека
Розділ 4	• Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею
Розділ 5	Економічне і секторальне співробітництво
Розділ 6	Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби з шахрайством
Розділ 7	Інституційні, загальні та прикінцеві положення
Додатки	!!!! Важлива частина Угоди!!!!
3 Протоколи	

Мета й особливості

- ▶ Принцип політичної асоціації та економічної інтеграції + поступовість та обумовленість («conditionality»)
- ▶ застосування “спільних цінностей” ЄС (демократія, повага прав людини та фундаментальної свободи, а також верховенства права)
- ▶ Обумовленість спільних цінностей в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом пов’язана з її суттєвими елементами та тимчасовими обмеженнями (через ст. 478 УА)

Політична складова УА

- ▶ спільні цінності, на яких побудований Європейський Союз, а саме: демократія, повага до прав людини і основоположних свобод та верховенство права, також є ключовими елементами цієї Угоди (преамбула)
- ▶ Основні елементи УА (ст. 2-3):
- ▶ Повага до демократичних принципів, прав людини та основоположних свобод,
- ▶ повага до принципу верховенства права повинні формувати основу внутрішньої та зовнішньої політики Сторін
- ▶ Забезпечення поваги до принципів суверенітету й територіальної цілісності, непорушності кордонів і незалежності, а також протидія розповсюдженню зброї масового знищення, пов'язаних з нею матеріалів та засобів їхньої доставки

Політичний діалог (Розділ II)

- ▶ З метою поступової конвергенції із зовнішніх питань та питань безпеки для все більш глибокого залучення України до Європейської зони безпеки.
- ▶ ратифікація та імплементації Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС) 1998 року та пов'язаних з ним документів - для цього внесення змін до Конституції України
- ▶ Співробітництво з Європейським оборонним агентством
- ▶ Інституційне забезпечення:
 - ▶ На міністерському рівні політичний діалог здійснюється за взаємною згодою в рамках засідань Ради асоціації
 - ▶ на рівні політичних директорів, Комітету з питань політики та безпеки й експертів, у тому числі стосовно окремих регіонів і питань
 - ▶ на парламентському рівні здійснюється в рамках Парламентського комітету асоціації

ЮСТИЦІЯ, СВОБОДА ТА БЕЗПЕКА

(Розділ III)

- ▶ Захист персональних даних
- ▶ Співробітництво у сфері міграції, притулку та управління кордонами
- ▶ Недискримінація у правовому статусі працівників + мобільність працівників
- ▶ Рух осіб - посилення мобільності громадян і подальшого прогресу у візовому діалозі
- ▶ Боротьба з легалізацією (відмиванням) коштів та фінансуванням тероризму
- ▶ Боротьба зі злочинністю та корупцією

Співробітництво у сфері юстиції, свободи й безпеки

- Ст. 14-24 УА
- Діалог щодо прав людини
- Підкомітет у юстиції, свободи та безпеки
 - ✓ зміцнення принципу поваги прав людини та основних свобод та верховенства права
 - ✓ - зміцнення установ на всіх рівнях у сферах управління
 - ✓ зміцнення судової влади
 - ✓ - особлива увага приділяється захисту персональних даних, захисту меншин
 - ✓ боротьба з корупцією, тероризмом, відмиванням грошей, торгівлею наркотиками, нелегальною міграцією тощо.
 - ✓ юридична співпраця (судова співпраця у цивільних та кримінальних справах + екстрадиція)

- **співпраця з ЄВРОПОЛОМ**

Угода про оперативно-стратегічне співробітництво між Україною та Європейським офісом поліції від 14.12.2016

- **Співпраця з ЄВРОЮОСТом**

Угода про співпрацю між ЄВРОЮОСТ та Україною від 27.06.2016

- **Співпраця з ФРОНТЕКСом**

Робоча угода про встановлення оперативного співробітництва 2007 + Програма 2016-2018

- **EUBAM**

Меморандум про взаєморозуміння, підписаний Європейською Комісією та урядами Молдови та України 07.10.2005

- **Центр моніторингу ЄС щодо наркотиків та наркоманії (EMCDDA)**

ЕКОНОМІЧНЕ ТА ГАЛУЗЕВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

- ▶ Сфера енергетики, включаючи ядерну енергетику
- ▶ Макроекономічне співробітництво
- ▶ бюджетна політика, внутрішній контроль і зовнішній аудит
- ▶ Оподаткування
- ▶ Статистика
- ▶ Навколишнє середовище
- ▶ Транспорт
- ▶ Космос
- ▶ Співробітництво у сфері науки та технологій
- ▶ Політика у сфері промисловості та підприємництва
- ▶ Фінансові послуги

ТОРГІВЛЯ І ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТОРГІВЛЕЮ (Розділ IV)

- ▶ “поглиблена та всеосяжна угода про вільну торгівлю”, яка ґрунтується на явному принципі обумовленості доступу до ринку
- ▶ додатковий доступ до частини внутрішнього ринку ЄС, якщо Європейський Союз вирішить, після проведення процедури моніторингу, що Україна успішно реалізує наближення своєї законодавчої бази до вимог Європейського Союзу

ЗВТ (класична)

тільки товари, без митної співпраці, без регуляторного наближення

ЗВТ (поглиблена та всеосяжна):

Complexity

Comprehensiveness

Conditionality

не тільки спільне відкриття ринків для більшості товарів, але і часткову та поступову лібералізацію послуг і зобов'язуючих положень стосовно інших торговельних зон, таких як санітарні та фітосанітарні правила, інтелектуальна власність, спрощення торгівлі, державні закупівлі, енергетика, транспорт та конкурентне право.

ЗВТ містить численні положення, які зобов'язують Україну наблизити своє національне законодавство до *acquis* ЄС, та і в свою чергу країні надається поступовий доступ до внутрішнього ринку ЄС.

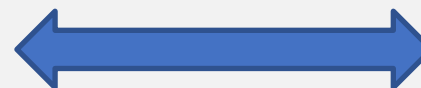
Правове наближення та ПВЗВТ

Поглиблена

- ▶ **Мета:** інтеграція у внутрішній ринок ЄС
- ▶ **Як?** шляхом **приведення законодавства у відповідність** до *acquis* ЄС (**ст. 474 УА + додатки**)
- ▶ врахування **практики дії** норм права ЄС
- ▶ **регуляторне наближення** - у сферах, спрямованих на упорядкування економ. діяльності (безпека продукції, стандарти EN, метрологія, ринковий нагляд, акредитація...)

Всеохоплююча

широкий предмет регулювання

- свобода руху **товарів** (95%) – **ст. 25, 29 УА**
- часткова/повна свобода руху **послуг** – **ст. 88 УА**
- свобода руху **платежів та капіталів** – **144, 145 УА**

Структурні елементи поглибленої УВТ між ЄС та Україною

- ▶ Горизонтальні питання:
 - ▶ Конкуренція та державна допомога
 - ▶ Інтелектуальна, промислова та комерційна власність
 - ▶ Державні закупівлі
 - ▶ Торгівля та сталий розвиток
 - ▶ Прозорість регулювання
 - ▶ Загальні винятки
 - ▶ Захисні заходи
 - ▶ Антидемпінгові та компенсаційні заходи
- ▶ Інституційні положення:
 - ▶ Механізм врегулювання суперечок
 - ▶ Інституційні положення та впровадження

Дотримання правил:

- ▶ Прав інтелектуальної власності
- ▶ Правил конкуренції
- ▶ Правил надання державної допомоги суб'єктам господарювання
- ▶ Правил прозорості (прозорість політики + прозорість співробітництва + обмін інформацією та конфіденційність)
- ▶ Права доступу до адміністративних органів та судів
- ▶ Процес інтеграції України до ЄС за УА, у т.ч. у рамках ПВЗВТ, має забезпечуватися через наближення законодавства України до *acquis* ЄС

Інституційний механізм УА

- ▶ Щорічні самміти Україна-ЄС;
- ▶ Рада асоціації (+може приймати обов'язкові рішення);
- ▶ Комітет асоціації + підкомітети;
- ▶ + Комітет у торговельній конфігурації + підкомітети (у передбачених УА випадках - обов'язкові рішення+внесення змін);
- ▶ Парламентський комітет асоціації;
- ▶ Платформа громадянського суспільства.

Конституційний принцип (набрання чинності з 21.02.2019):

Преамбула:підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України".

Верховна Рада України:визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору

Президент України є гарантом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору

Кабінет міністрів України: забезпечує реалізацію стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору"

Координаційний механізм політики європейської інтеграції

Президент України + Офіс Президента України

Верховна Рада України : Парламентський комітет з питань України до Європейського Союзу

Кабінет Міністрів України: Віце- Прем'єр-Міністр з питань європейської інтеграції + Урядовий офіс з координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України + Заступники міністрів з питань європейської інтеграції та профільні підрозділи міністерств

= Євроінтеграційний портал <http://eu-ua.org/>

+ “Пульс Угоди”: інтерактивна мапа моніторингу реалізації Угоди про асоціацію

<https://pulse.eu-ua.org/>

Постанова КМУ № 851 від 2.09.2020: Комісія з питань координації виконання Угоди про асоціацію.

є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України, утвореним для забезпечення здійснення координації дій органів виконавчої влади під час виконання Угоди про асоціацію

